

ולכן, לדבריו, האומר "תמורת עולה תמורת שלמים" – הרי זו תמורת עולה.⁽⁹⁾

ועל פי זה ביאר רב פפא את הספק:

האם **בעבודה אחת תנן**. ונמצא שמדובר במי שחשב שתי מחשבות סותרות בעבודה אחת, ואף על פי כן פסול, ולא מהני מה שחשב לשמה באותה עבודה להכשיר.

ולפי זה צריך לומר שהמשנה שאמרה שפסול כשחושב שתי מחשבות הסותרות – לפי רבי יוסי היא – **דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס** [והוי מקצת שלא לשמו, דפסול].

דאי רבי מאיר – **הא אמר תפוס לשון ראשון** [ולפי דבריו, אם חשב לשמו ושלא לשמו הרי הוא נתפס בתחילת דבריו, והוי לגמרי לשמו, שכשר].

או דילמא במי שחשב את שתי המחשבות ט-א **בשתי עבודות תנן** במתניתין.

וכגון, ששחט לשמו וקבל את הדם שלא לשמו.

ואם מדובר באוקימתא זו, משנתנו היא **אפילו לרבי מאיר, דאמר תפוס לשון ראשון**.

כי מה שאמר רבי מאיר תפוס לשון ראשון, **הני מילי** במחשב את שתי המחשבות **בעבודה אחת**.

כי כאשר חושב מחשבה כשרה ומחשבה פסולה בעבודה אחת, שתי המחשבות סותרות זו את זו, וכשיש סתירה בין תחילת דבריו לסוף דבריו, סובר רבי מאיר שדעתו של אדם נתפסת בתחילת דבריו.

ושלא לשמה נתפס בכל דבריו לפי רבי יוסי, מוכח דאפשר לקיים את שניהם.

ויש לעיין, מאחר שלפי זה יש כאן גם מחשבת לשמו וגם מחשבת שלא לשמו – אם כן, אין מחשבת שלא לשמו שוללת את מחשבת לשמו, ומדוע הוא פסול מכח מחשבת שלא לשמו כאשר יש כאן גם מחשבת לשמו?

נחלקו בזה האחרונים. הגר"ח והגר"ז פירשו דמחשבת שלא לשמו היא מחשבה הפוסלת, והיא עושה חלות פסול אפילו כשיש גם מחשבת לשמו. [דברי הגר"ח מובאים בקובץ שיעורים חלק ב סימן כב אות א. ודברי הגר"ז כתובים בחידושי הגר"ז על הרמב"ם, הלכות מעשה הקרבנות פרק ד הלכה א].

ואילו רבינו אלחנן וסרמן הי"ד כתב [בקובץ שיעורים שם אות ב] שטעם הפסול הוא, היות שבקרבן צריך שיהיה לגמרי לשמו, ואם הוי מקצת שלא לשמו פסול [עיי"ש שהוכיח כן

מתוספות מנחות דף מב א].

לסיכום הדינים: כאשר שני הדברים אינם סותרים לגמרי, מקיימים את שניהם במקצת לפי רבי יוסי.

ואם שני הדברים סותרים זה את זה לגמרי, ואי אפשר לקיים את שני הדברים אפילו במקצת, הוי ספק לרבי יוסי.

ולרבי מאיר, תמיד נתפס רק בתחילת דבריו, בין היכא דאפשר לקיים את שניהם ובין היכא דסותרים לגמרי.

והיכא דאפשר לומר שסוף דבריו מפרשים את תחילת דבריו תולים כן לפי רבי יוסי, אף על פי שאין זה הפירוש הפשוט של תחילת דבריו. ולרבי מאיר הולכים רק אחרי תחילת דבריו. ודין זה נתבאר לעיל בדף נג ב].

9. וברש"י כאן, ולעיל בדף נג ב [ד"ה רבי שמעון] מבואר שנקודת המחלוקת היא: מהי

שהרי ככהאי גוונא, בין בעבודה אחת ובין בשתי עבודות, בין לרבי מאיר בין לרבי יוסי — איפסיל ליה מקמייתא [מהמחשבה הראשונה — שהיא מחשבה הפוסלת].

דהא אפילו לרבי יוסי נמי שסובר שדעתו של אדם נתפסת במחשבה השניה, הרי הוא לא אמר שדעתו נתפסת רק במחשבה השניה ולא בראשונה. אלא אף בגמר דבריו אדם נתפס אית ליה [שדעתו נתפסת גם במחשבה הראשונה וגם בשניה, ושתייהן מתקיימות].

ומאחר ואחת המחשבות היא שלא לשמה, הקרבן נפסל.⁽¹⁾

וכל שכן שפסול לפי רבי מאיר, הסובר תפוס לשון ראשון, שהרי כאן המחשבה הראשונה היתה פסולה.

וכל שכן אם חישב בשתי עבודות שפסול לכולי עלמא, שאין סתירה בין שתי המחשבות כלל, אלא כל מחשבה היא בעבודה אחרת.

ומסקינן: אלא, בהכרח שהספק הוא אלשמו ושלא לשמו — שהמחשבה הראשונה היתה כשרה — ובזה יש נפקא מינה לדינא בספק.

כי אם מיירי בעבודה אחת לא אתי כרבי

אבל כאשר מחשב בשתי עבודות — מודה רבי מאיר דמיפסיל. היות ושתי המחשבות אינן סותרות זו את זו כלל. כי יתכן שיעשה עבודה אחת לשמה, ועבודה אחרת שלא לשמה.

וכשאין סתירה בין שתי המחשבות, דעתו נתפסת בשתייהן. וממילא נפסל, כי כל עבודה חשובה בפני עצמה, ובכוחה לפסול את הקרבן אם נעשית במחשבה שלא לשמה.

והוינן בה לבאר את הבעיא של רב פפא ביתר ביאור:

הרי במשנה יש שני דינים

א. לשמו ושלא לשמו — כאשר המחשבה הראשונה היא המחשבה הכשרה.

ב. שלא לשמו ולשמו — כאשר המחשבה הראשונה היא המחשבה הפוסלת.

ולפי זה הוינן בה: אמרי, שאלו בבית המדרש: אהייא, על איזה משני הדינים הוא הספק?

אי נימא אשלא לשמו ולשמו — שהמחשבה הפוסלת קדמה למחשבה הכשרה — קשה, שאין כל נפקא מינה בספק הזה.

ושלא לשמו פוסל, ומדוע לא מועיל מה שחושב גם לשמו כדי להכשיר. שלפי הגר"ח והגרי"ז הטעם הוא שמחשבת שלא לשמו עושה חלות פסול, ולפיכך לא מועיל מה שחושב גם לשמו. ולפי רבינו אלחנן וסרמן הטעם הוא משום שחסר בלשמו כל זמן שאינו לגמרי לשמו, וכדי להכשיר צריך שלא יהיה שום חסרון בלשמו.

עיקר דעתו של אדם האומר את שני הדברים. רבי יוסי סובר שדעתו נתפסת ונדבקת בכל דבריו, ורבי מאיר סובר שדעתו נתפסת ונדבקת רק בבתחילת דבריו.

1. וכבר הובאה בעמוד הקודם בהערה 6 מחלוקת האחרונים מדוע הצירוף של לשמו

מאיר, שהרי לפי רבי מאיר הולכים אחר תחילת דבריו ויהיה כשר. אך אם נעמיד בשתי עבודות אתי אפילו כרבי מאיר, כי העבודה השניה נעשית כולה במחשבת פסול, ומודה בה רבי מאיר שפסול.

מאי?

תא שמע ממה ששינינו במשנתנו: הפסח ששחטו שלא לשמו, וקבל והלך וזרק שלא לשמו פסול.

והוינן בה: מלשון התנא שנקט "וקבל והלך וזרק עם ו" החיבור, ולא אמר "או" קבל "או" הלך, משמע שהוא מדבר באופן שעשה את כל העבודות שלא לשמן.

ויש לשאול — היכי דמי?

אי נימא כדקתני — עם ו" החיבור — והמדובר שעשה את כל העבודות שלא לשמו — למה לי להגיע לפוסלו עד דמחשב לבולחו עבודות שלא לשמו?

והרי כבר מעבודה קמיתא שעשאה שלא לשמה איפסיל ליה!

שכך שנינו בפרק קמא דזבחים, שמחשבת שלא לשמה פוסלת בכל אחת מארבע העבודות.

ומוכח מזה: אלא, לאו — הכי קתני:

הפסח ששחטו שלא לשמו [ושאר העבודות עשאן לשמו].

אי נמי — שחטו לשמו, וקבל והלך וזרק שלא לשמו.

אי נמי — שחטו וקבל והלך לשמו, וזרק שלא לשמו.

דבכהאי גוונא הוא לה שתי עבודות חלוקות, שבאחת מהן חשב מחשבה אחת, ובאחרת חשב מחשבה אחרת.

ועתה מביאה הגמרא את הראיה לפשוט את הספק:

אימא סיפא: או לשמו ושלא לשמו.

היכי דמי?

אי נימא בשתי עבודות שבאחת חשב לשמו ובאחת חשב שלא לשמו, קשה — הרי היינו הדין ששינינו כבר ברישא!

ומוכח מזה: אלא לאו, בעל כרחך מדובר במחשב לשמו ושלא לשמו בעבודה אחת, ופסול בגלל שאמר בסוף שלא לשמו, למרות שבתחילה אמר לשמו.

ורבי יוסי היא, דאמר: אף בנמר דבריו אדם נתפס.

ונפשט הספק — שמדובר בעבודה אחת, ואליבא דרבי יוסי.

ודחינן: לא! לעולם גם הסיפא מדברת בשתי עבודות, שבאחת חשב לשמו ובשניה חשב שלא לשמו.

אלא שהתחדש בסיפא דין חדש.

כי יש שני דרכים לחשוב שתי מחשבות בשתי עבודות:

א. שעשה את שתי העבודות, ובזמן שעשה כל אחת מהן חשב מחשבה אחרת.

ובכך מדברת הרישא.

וכאמור, כל אלה הם מקרים שחשב מחשבות שונות בזמן שעבד עבודות שונות.

ואילו בסיפא מדובר, שבזמן שעסק בעבודה אחת, חשב בה על שתי עבודות. וכגון דקאי בשחיטה, וקחשיב בזריקה.

דאמר: "הריני שוחט את הפסח לשמו, על מנת לזרוק דמו שלא לשמו". ופסול אפילו למאן דאמר אדם נתפס בתחילת דבריו. כי כאן אין סתירה בין שתי המחשבות, אלא מחשבה אחת היא על השחיטה, ומחשבה אחרת על הזריקה.

וכאשר אין סתירה בין שתי המחשבות, שתיהן מתקיימות לכולי עלמא, ונפסל מכח אותה עבודה שנעשתה במחשבת פסול.

וקא משמע לן מתניתין ד"מחשבין מעבודה לעבודה".

כלומר, שהעוסק בעבודה אחת וחושב בה לעשות עבודה אחרת במחשבת פסול — נפסל הקרבן מיד. ואפילו אם עשה לבסוף את העבודה השניה במחשבה כשרה!

והיינו בעיא דרב פפא, שאמר במסכת זבחים י א שמחשבין מעבודה לעבודה.⁽²⁾

ומביאה הגמרא ראייה אחרת:

תא שמע ממה ששנינו בסיפא דסיפא של משנתנו:

או שלא לשמו ולשמו — פסול.

והוינן בה: היכי דמי?

ב. שחושב על שתי העבודות בזמן שעוסק בעבודה הראשונה.

דהיינו — שבשעת העבודה הראשונה הוא חושב שתי מחשבות.

האחת, שהעבודה הזאת, שהוא עושה אותה עתה, הוא עושה אותה במחשבה אחת.

והשנית, שחושב עתה שהעבודה השניה תהיה במחשבה אחרת.

ובכך מדברת הסיפא.

ועתה מבארת הגמרא את שתי האוקימתות, של הרישא ושל הסיפא, ואת הלכותיהן:

ורישא, המדובר בה, הוא שחשב בכל עבודה בפני עצמה, בזמן שעסק באותה עבודה.

והא דקתני ששחטו שלא לשמו, מדובר דקאי בשחיטה, וקא מחשב בשחיטה. שבשעה ששחט, חשב על השחיטה עצמה שעושה אותה שלא לשמו של הקרבן, ואחר כך בשעה שעשה את שאר העבודות חישב בהן שעושה אותן לשמו של הקרבן.

והא דקתני "זרק שלא לשמו" [שמבואר לעיל שרצה לומר "או זרק שלא לשמו" — אבל השחיטה, הקבלה וההולכה נעשו לשמו], כונת התנא לומר: אי נמי, קאי בזריקה וקא מחשב בזריקה.

שבשעה שזרק, חשב על הזריקה עצמה שהיא נעשית שלא לשמו. אבל כאשר שחט וקבל והלך חשב בכל אחת מהן לשמו.

מעבודה לעבודה, אלא אמר "דלמא הא קא משמע לן דמחשבין מעבודה לעבודה". והיה

2. רש"י. ותוספות כתבו שפירושו דחוק, שהרי רב פפא לא אמר להדיא בזבחים שמחשבין

שהדין הראשון "לשמו ושלא לשמו" מלמד שאדם נתפס בסוף דבריו, ודלא כרבי מאיר.

והדין השני "שלא לשמו ולשמו" מלמד שאף בתחילת דבריו אדם נתפס.

ולולא זאת היינו חושבים שאדם נתפס רק בסוף דבריו, ויהיה כשר בשלא לשמו ולשמו.⁽³⁾ ולכן, קא משמע לן שגם שלא לשמו ולשמו פסול, משום שאף בגמר דבריו אדם נתפס, כרבי יוסי.

ודחינן: לא! לעולם המדובר הוא בשתי עבודות.

ומה שהקשינו שאם כן הסיפא מיותרת, יש לתרץ שאין הכי נמי.

ובדין הוא דלא איצטריך ליה לשנות את הדין שלא לשמו ולשמו.

רק ואידי [ואגב] דתנא "לשמו ושלא לשמו" כדי לאשמעינן שמחשבין מעבודה לעבודה — תנא נמי "שלא לשמו ולשמו".

אי נימא בשתי עבודות שחשב בראשונה שלא לשמו ובשניה חשב לשמו, קשה, שדין זה הוא מיותר, ואין צורך לשנותו.

שהרי השתא "לשמו ושלא לשמו" כבר אמרת ברישא דסיפא שפסול. כי אף על פי שבתחילה חשב מחשבה כשירה, בכל זאת מועילה מחשבה פסולה בעבודה השניה לפסול.

"שלא לשמו ולשמו" שנפסל כבר בעבודה הראשונה — מיבעיא לאשמעינן?!

והרי מאחר וכבר נפסל בתחילה, איך יחזור להיות כשר?!

ומסקינן לראיה: אלא, לאו, בהכרח שמדובר במחשב שלא לשמו ולשמו בעבודה אחת.

ואם כן, יש להוכיח: מדסיפא [שלא לשמו ולשמו] בעבודה אחת — רישא נמי [לשמו ושלא לשמו] בעבודה אחת, ונפשט הספק.

כי אם מדובר בעבודה אחת אתי שפיר מדוע הוצרך את שני הדינים.

אבל התוס' כתבו דגרסינן בעי רב פפא, ועל פי זה תירצו שהגמרא כאן קאי על בעיה דרב פפא דסוגיין. וגם ר"ח גורס בעי רב פפא. ועי"ש פירוש אחר בשם רשב"א לפי גירסא זו. ולכאורה הטעם שרש"י לא רצה לפרש שקאי על הבעיא דלעיל, משום שהוא גרס לעיל בעי רבא, כמו שהגיה מהרש"ל.

3. ויש סברא שסלקא אדעתין כן — שהיות והוא אמר שני דברים סותרים, תולים שחזר בו, והעבודה נעשית רק על דעת מחשבתו שבסוף. רש"י. [וכן סובר בן ננס בבבא בתרא דף קה א עיין תוספות ד"ה שלא לשמו].

לגמרא להביא את רבי יוחנן שאמר שם להדיא שמחשבין מעבודה לעבודה.

וכתבו בשם ריב"א, שקאי על הבעיא של סוגיין, דבעי רב פפא בעבודה אחת תנן או בשתי עבודות תנן, וכונת הגמרא היא שאחרי שדחינו שאי אפשר להוכיח מהמשנה, היינו הטעם שבעי רב פפא ולא פשט ממתניתין.

ואמנם יש ספרים שגורסים בלשון הבעיא לעיל "בעי רבא" [כפי שצוין שם במסורת הש"ס בשם מהרש"ל], ולפי זה אי אפשר לפרש כתוס' שהגמרא כאן קאי על הבעיא דסוגיין, שהרי כאן אמרו והיינו בעיא דרב פפא, והבעיא של סוגיין היא מדברי רבא.

תא שמע: ממה ששנינו במתניתין לקמן סא א:

שחטו במחשבה **שלא לאוכליו** [לשם מי שאינו יכול לאכול כזית מבשר הפסח, כגון זקן או חולה, ופסול משום דכתיב [שמות יב] "איש לפי אכלו" — הראוי לאכול⁽⁴⁾].

ושלא למנויו [שנמנו עליו חבורה אחת, ושחטו לשם חבורה אחרת].

לשם **ערלים** [אף על פי שהם אנוסים שלא למול, כגון מי שמתו אחיו מחמת מילה. ואסור להם לאכול בפסח כדכתיב "כל ערל לא יאכל בו"].

ולשם **טמאין** [שאסורים לאכול בקדשים, וחייבים כרת על אכילתם].

אם חשב אחת מהמחשבות האלו — **פסול**. ומסקינן לראיה: והרי **הכא פשיטא** שמדובר רק **בעבודה אחת**.

שהרי מדובר במי שחשב רק מחשבה אחת שלא לאוכליו או שלא למנויו, ולא חשב מחשבה כשרה כלל. ופשיטא שמחשבה אחת היינו בעבודה אחת.

ומדסיפא [מתניתין דלקמן] **בעבודה אחת** — **רישא** [מתניתין שלנו דקתני לשמו ושלא

לשמו] **נמי** אפילו **בעבודה אחת**. ואפילו הכי פסול, דלא כרבי מאיר!

ודחינן: **מידי איריא** [וכי זו ראייה]?!]

הרי יש להעמיד כל בבא — **הא כדאיתא** **והא כדאיתא** [כל אחת כפי מה ששייך בה] —

סיפא [מתניתין דלקמן], שמיירי במחשב מחשבה אחת, מוכרחים להעמיד **בעבודה אחת**.

אבל **רישא** [מתניתין שלנו] שמיירי במחשב שתי מחשבות, אפשר להעמידה **אי** [אן] **בעבודה אחת**, ופסול בלשמו ושלא לשמו בעבודה אחת משום תפוס לשון אחרון, ודלא כרבי מאיר.⁽⁵⁾

אי [אן] דוקא **בשתי עבודות** ודוקא ככהאי גוונא פסול בלשמו ושלא לשמו אבל בעבודה אחת כשר, ואתי כרבי מאיר שאומר תפוס לשון ראשון.

תא שמע ממה ששנינו בסיפא דמתניתין דלקמן: שחטו בשתי מחשבות — **לאוכליו** **ושלא לאוכליו** [שמקצת מהמנויים עליו היו ראויים לאכילה, ומקצת לא היו ראויים לאכילה, ושחט לשם אלו ולשם אלו], **כשר**.

והוינן בה: **היכי דמי?**

4. ורק אלו היו מנוים עליו. רש"י. והתוספות כתבו שמדובר שמנוים עליו גם ראויים אבל שחט על מנת להאכיל לשאינם ראויים. והקשו על רש"י, שאם אין מנוים אחרים פסול אפילו אם שחט סתם ולא חשב להדיא לשם הפסולים, כיון

שאיין לו אוכלים. 5. וכל שכן פסול במחשב בשתי עבודות, שזה פסול לכולי עלמא, כדאיתא לעיל. ולפי זה, מה שאמרו רישא מיירי בעבודה אחת, רצה לומר אף בעבודה אחת, וכל שכן בשתי עבודות. רש"י.

בעבודה אחת [שחושב בשחיטה עצמה לאוכליו ושלא לאוכליו, וכשר משום שמקצת אוכלין לא פוסלת] ובין בשתי עבודות [ששוחט לאוכליו על מנת לזרוק דמו שלא לאוכליו, ואף על פי שמחשבתו על הזריקה היא כולה שלא לאוכליו, כשר משום שאין מחשבת פסול של אוכלין פוסלת בזריקה].

ומסקינן לראיה: **ומדסיפא** "לאוכליו ושלא לאוכליו" אפילו **בעבודה אחת** — **רישא נמי** [דקתני לשמו ושלא לשמו פסול] מדוברת אפילו **בעבודה אחת**. ופסול משום שאף בגמר דבריו אדם נתפס כרבי יוסי, ודלא כרבי מאיר.

ודחינן: **מידי איריא** [וכי זו ראייה]!?

הרי אפשר להעמיד כל בבא **הא כדאיתא** **והא כדאיתא** [כל אחת כפי מה ששייך בה].

סיפא [לאוכליו ושלא לאוכליו] מיירי בודאי אפילו **בעבודה אחת** כמו שהוכחנו.

ורישא [לשמו ושלא לשמו] מיירי **או** בין בשתי עבודות ובין **בעבודה אחת** [נפסול משום שבגמר דבריו נתפס], **או** דוקא **בשתי עבודות** [אבל בעבודה אחת כשר משום שבתחילת דבריו אדם נתפס].

ולמסקנה לא נפשט הספק, ואפשר להעמיד מתניתין או בעבודה אחת וכרבי יוסי, או בשתי עבודות וכרבי מאיר.

אי נימא שבשעת שחיטה חשב את שתי המחשבות **בשתי עבודות**, ששחטו לאוכליו על מנת לזרוק דמו שלא לאוכליו, (6) ובוה אשמועינן שכשר,

אם זו האוקימתא בברייתא, יהיה קשה, שמאוקימתא זו נדייק:

וטעמא שכשר הוא רק משום **דחשיב בזריקה** [שמחשב שיזרוק את הדם שלא לאוכליו], ומשום **דאין מחשבת אוכלין** [דהיינו מחשבה לשם מי שאינו ראוי לאכול] פוסלת **בזריקה**, משום שפסול שלא לאוכליו לומדים מדכתיב "איש לפי אכלו תכוסו", ו"תכוסו" היינו תשחטו, [שכן מתרגם התרגום "ושחט" "ויכוס"].

הא אם חשב את שתי המחשבות **בעבודה אחת** — **כגון בשחיטה דמהניא ביה מחשבת אוכלין** [שאמר הריני שוחט לשם כל המגויס, בין לראוים לאכול ובין ל שאינם ראוים לאכול], **פסול**.

והרי דין זה אינו נכון. כי —

והא קיימא לן [לקמן סא א] כי מחשבת **מקצת אוכלין** [השוחט לשם חבורה שמקצתם ראוים לאכול ומקצתם אינם ראוים לאכול] — **לא פסלא**! (7)

ב-ט ומוכח מזה: **אלא לאו**, המדובר הוא בין

6. רש"י. ופירש כן משום דאי אפשר לפרש שמייירי שמחשב בשעה שעוסק בשתי עבודות, שהרי מחשבת אוכלין פוסלת רק בזריקה, ומדוע התנא נקט שחשב גם לאוכליו, הרי אפילו אם

7. והטעם לכך הוא, כי צריך שחיטה שלימה שחט סתם ושאר עבודות עשה להדיא שלא לאוכליו אינו פוסל.